

ÚVOD: VÝVOJ OBYVATELSTVA V ROCE 2007

Populační vývoj v roce 2007 byl ve znamení poměrně vysokého zvýšení počtu živě narozených i sňatků a také vysokého salda zahraniční migrace. Nárůst počtu živě narozených na 114,6 tisíce spolu se stagnací počtu zemřelých na úrovni 104,6 tisíce vedl k nejvyšší kladné hodnotě přirozeného přírůstku za posledních 25 let, která v roce 2007 činila 10,0 tisíc osob. Po přičtení přírůstku zahraničním stěhováním (83,9 tis.) je výsledkem růst populace České republiky během roku 2007 o 93,9 tisíce osob na 10 381 130. Ukazatel úhrnné plodnosti vzrostl na hodnotu 1,44 živě narozených dětí na jednu ženu v reprodukčním věku. Počet sňatků (57,2 tis.) výrazněji stoupl, zatímco počty rozvodů (31,1 tis.) a potratů (40,9 tis.) stagnovaly.

Podle výsledků statistické bilance činil počet obyvatel České republiky k 31. prosinci 2007 celkem 10 381 130. Přirozený přírůstek dosáhl 10,0 tisíce osob, přičemž hodnotu 10 tisíc přesáhl naposledy v roce 1982. Saldo zahraniční migrace činilo 83,9 tisíce osob. Celkový přírůstek populace v roce 2007 ve výši 93,9 tisíce osob byl dokonce nejvyšší od počátku padesátých let minulého století. Počet obyvatel České republiky se nepřetržitě zvyšuje již pátým rokem. Stárnutí obyvatelstva se projevilo v poklesu podílu dětské složky obyvatelstva ve věku 0-14 let na 14,2 % za současného růstu podílu obyvatel starších 65 let na 14,6 %, na 100 dětí tak k 31. 12. 2007 připadlo 102 osob starších 65ti let. Průměrný věk obyvatel se zvýšil na 38,8 let u mužů a 41,8 let u žen.

Tab. A Pohyb obyvatelstva, 1991-2007

Ukazatel	1991	1999	2002	2005	2006	2007
Absolutní počty						
Živě narození	129 354	89 471	92 786	102 211	105 831	114 632
Zemřelí	124 290	109 768	108 243	107 938	104 441	104 636
z toho do 1 roku věku	1 343	413	385	347	352	360
Sňatky	71 973	53 523	52 732	51 829	52 860	57 157
Rozvody	29 366	23 657	31 758	31 288	31 415	31 129
Potraty celkem	120 050	52 103	43 743	40 023	39 959	40 917
z toho interrupce	104 293	39 382	31 142	26 453	25 352	25 414
Přistěhovalí	14 096	9 910	44 679	60 294	68 183	104 445
Vystěhovalí	11 220	1 136	32 389	24 065	33 463	20 500
Přirozený přírůstek	5 064	-20 297	-15 457	-5 727	1 390	9 996
Přírůstek stěhováním	2 876	8 774	12 290	36 229	34 720	83 945
Celkový přírůstek	7 940	-11 523	-3 167	30 502	36 110	93 941
Počet obyvatel (tisíce k 1.7.)	10 308,7	10 282,8	10 189,4	10 234,1	10 266,6	10 322,7
Na 1 000 obyvatel						
Živě narození	12,5	8,7	9,1	10,0	10,3	11,1
Zemřelí	12,1	10,7	10,6	10,5	10,2	10,1
Sňatky	7,0	5,2	5,2	5,1	5,1	5,5
Rozvody	2,8	2,3	3,1	3,1	3,1	3,0
Potraty celkem	11,6	5,1	4,3	3,9	3,9	4,0
z toho interrupce	10,1	3,8	3,1	2,6	2,5	2,5
Přistěhovalí	1,4	1,0	4,4	5,9	6,6	10,1
Vystěhovalí	1,1	0,1	3,2	2,4	3,3	2,0
Přirozený přírůstek	0,5	-2,0	-1,5	-0,6	0,1	1,0
Přírůstek stěhováním	0,3	0,9	1,2	3,5	3,4	8,1
Celkový přírůstek	0,8	-1,1	-0,3	3,0	3,5	9,1

Počet živě narozených, o 8,8 tisíce vyšší než v roce 2006, dosáhl 114,6 tisíce. Tento počet je nejvyšší od roku 1993, kdy začal rychlý propad počtu narozených až na hladinu devadesáti tisíc. Nárůst počtu narozených lze interpretovat jako sekundární populační vlnu dětí žen narozených během sedmdesátých let dvacátého století. Polovinu nárůstu přitom tvořily děti druhého pořadí, které se nejčastěji rodily ženám ve věku 29-32 let. Hodnota ukazatele úhrnné plodnosti výrazně stoupla z 1,33 živě narozených dětí na jednu ženu v roce 2006 na hodnotu 1,44. Nárůst intenzity plodnosti se zrychlil, avšak oživení plodnosti nebude pravděpodobně trvat dlouho; až odrodí silné ročníky žen sedmdesátých let, začne počet narozených opět klesat. Plodnost přitom stále zůstává na nízké úrovni, v dlouhodobém pohledu nezajišťující prostou reprodukci populace. Čistá míra reprodukce, vyjadřující počet narozených dívek na jednu ženu, které se dožijí věku své matky v době porodu, dosáhla hodnoty 0,70, což znamená, že v dlouhodobém horizontu by se při současné úrovni plodnosti reprodukoval početní stav generace pouze ze 70 %.

Pokračující odkládání mateřství do vyššího věku dokládá fakt, že průměrný věk matek dále stoupl o 0,2 roku, na 29,1 let celkem a na 27,1 let při narození prvního dítěte.

Mimo manželství se narodilo 34,5 % ze všech živě narozených dětí, o 1,2 procentního bodu více než v roce předchozím. Podíl mimomanželsky narozených mezi prvorozenými dosáhl dokonce 44 %. Od roku 2007 sleduje Český statistický úřad údaje za otce nejen u manželsky narozených, ale u všech narozených dětí. Z celkového počtu 39,5 tisíce živě narozených mimo manželství byly údaje o otci dítěte uvedeny v 72 % případech, u 28 % údaje chyběly. Přitom jak podíl mimomanželsky narozených, tak podíl nevyplněných údajů o otci roste s klesající úrovní ukončeného vzdělání matky – ženy se základním vzděláním rodí své první dítě v 82 % případů mimo manželství a téměř u poloviny těchto dětí nejsou uvedeny informace o otci. Ženám s cizím státním občanstvím se živě narodilo 2 094 dětí, což je 1,8 % z celkového počtu, ovšem o 369 více než v roce 2006.

V roce 2007 zemřelo 104,6 tisíce osob, tj. o necelé dvě stovky více než v roce 2006. Počet zemřelých kojenců činil 360, úroveň kojenecké úmrtnosti tak dále klesla na hodnotu 3,1 zemřelých kojenců na tisíc živě narozených. Naděje dožití při narození vzrostla oproti předchozímu období přibližně o čtvrt roku, na 73,7 let u mužů a 79,9 roku u žen. Mezi hlavní příčiny smrti patřily nemoci oběhové soustavy, které způsobily celkem 50 % úmrtí, a novotvary, jež zapříčinily 26 % úmrtí. Šest procent lidí zemřelo na vnější příčiny úmrtnosti. Od roku 2007 je v Hlášení o úmrtí nově uváděno místo, kde k úmrtí došlo; 18 % úmrtí bylo zaznamenáno v domácím prostředí, 60 % v nemocnici, 8 % v léčebném ústavu, 5 % v sociálních zařízeních (domovy důchodců), 2 % na ulici (veřejném místě) a 6 % jinde.

Počet uzavřených manželství byl o 4,3 tisíce vyšší než v roce 2006 a dosáhl počtu 57,2 tisíce. Za nárůstem přitom stojí především sňatky v měsíci červenci, kdy bylo oddáno 10,8 tisíce párů, o 3,5 tisíce více než o rok dříve. V jediném dni 7. 7. 2007 se uskutečnilo rekordních 4 406 svateb. Z údajů tabulek sňatečnosti vyplývá, že při zachování současné úrovně sňatečnosti by před dosažením 50ti let věku vstoupilo do manželství 71,1 % žen a 64,5 % mužů, tedy o 1,5 procenta více než odpovídalo hodnotám sňatečnosti v předchozím roce. Průměrný věk při prvním sňatku dosahoval 31,2 let pro muže a 28,6 roku pro ženy, o 0,2 roku více než v roce 2006. Podíl sňatků, kdy byl alespoň jeden ze snoubenců cizinec, představoval 8,7 % všech sňatků. Častější jsou sňatky mužů-cizinců s ženou s českým státním občanstvím (2 845) než naopak (1 940). Manželství, kdy byli oba snoubenci cizinci, bylo u nás v roce 2007 uzavřeno 184.

Zároveň bylo během roku 2007 rozvedeno 31,1 tisíce manželství, což byl počet o 0,3 tisíce nižší než v roce 2006. Ukazatel úhrnné rozvodovosti dosáhl stejně jako v roce 2006 hodnoty 48,7 % manželství končících rozvodem. Průměrná délka rozváděného manželství činila 12,3 roku, nejvyšší intenzita rozvodovosti byla zaznamenána ve třetím až sedmém roce manželství. Pětina lidí se rozvádí opakovaně. Dvě pětiny rozváděných manželství byly bez nezletilých dětí, při zbylých 59 % případech přišlo rozvodem o úplnou rodinu 27,5 tisíce nezletilých dětí.

Celkový počet potratů v roce 2007 dosáhl hodnoty 40,9 tisíce, o 1,0 tisíce více než v roce předchozím. Měnila se struktura potratů; zatímco počet samovolných potratů vzrostl o 0,8 tisíce na 14,1 tisíce, počet umělých přerušování těhotenství (UPT) setrval na 25,4 tisíce (z toho 76 % činily miniinterrupce). Podíl UPT ze zdravotního důvodu činil 19 %. Kromě toho bylo ukončeno 1,4 tisíce mimoděložních těhotenství. Úroveň úhrnné potratovosti v roce 2007 činila 0,54 potratu na jednu ženu, úroveň úhrnné umělé potratovosti dosahovala hodnoty 0,34. Na ženy s cizím státním občanstvím připadlo 6,5 % všech potratů a 8 % UPT.

Tab. B Základní intenzitní ukazatele demografického vývoje, 1991-2007

Ukazatel	1991	1999	2002	2005	2006	2007
Úhrnná plodnost	1,86	1,13	1,17	1,28	1,33	1,44
Průměrný věk matek při prvním porodu	22,4	24,6	25,6	26,6	26,9	27,1
Podíl narozených mimo manželství (%)	9,8	20,6	25,3	31,7	33,3	34,5
Úhrnná umělá potratovost	1,47	0,53	0,42	0,35	0,34	0,34
Tabulková prvosňatečnost-ženy (%)	91,2	74,1	72,5	69,1	69,7	71,1
Průměrný věk při 1.sňatku-ženy	22,3	26,2	27,3	28,1	28,4	28,6
Úhrnná rozvodovost (%)	34,7	32,5	45,7	47,3	48,7	48,7
Naděje dožití při narození-muži	68,2	71,4	72,1	72,9	73,4	73,7
Naděje dožití při narození-ženy	75,7	78,1	78,5	79,1	79,7	79,9
Kojenecká úmrtnost (‰)	10,4	4,6	4,1	3,4	3,3	3,1

Registrovanou zahraniční migrací přibylo za uplynulý rok v České republice 83,9 tisíce osob, téměř tolik, co v předcházejících třech letech dohromady. Významně se přitom změnil jak počet přistěhovalých, tak i vystěhovalých. Do zahraničí se v roce 2007 vystěhovalo 20,5 tisíce osob (o 13 tisíc méně než v roce 2006),

naopak do ČR imigrovalo 104,4 tisíce obyvatel (o 36 tisíc více než v roce 2006). Největší měrou k početnímu růstu obyvatel České republiky opět přispělo kladné saldo stěhování s Ukrajinou (30,9 tis.), následovaly Slovensko (13,1 tis.) a Vietnam (11,3 tis.). Podle údajů Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR žilo legálně v České republice k 31. 12. 2007 celkem 394 345 cizinců, kteří tak tvořili 3,8 % populace ČR.

V letošním vydání publikace Vývoj obyvatelstva je nejvíce prostoru věnováno analýze růstu plodnosti a sňatečnosti v posledním období. Porovnáme vývoj v letech 1991-1999, kdy nastal dramatický pokles na hodnoty, které nebyly nikdy předtím zaznamenány, se situací v posledních osmi letech, kdy naopak dochází k pozvolnému ožívání plodnosti a sňatečnosti, a to zejména ve vyšším věku. Pro porovnání demografických trendů používáme údaje z let 1991, 1999, 2002 a 2005-7. Na základě zpracování nových údajů zařazených do hlášení demografických událostí pro rok 2007 byla analýza rozšířena o údaje o otcích nemanželských dětí, místě úmrtí, a také o analýzu změn v úmrtnosti podle příčin způsobenou změnami v kódovací praxi jednotlivých příčin.